

Vasilij Melik

DVAJSET ZBOROVANJ SLOVENSКИH ZGODOVINARJEV

Predavanje na 20. zborovanju slovenskih zgodovinarjev, Ljubljana, 1.—4. okt. 1980

Prvo idejo za zborovanja slovenskih zgodovinarjev* je dal Franjo Baš, takrat banovinski arhivar, na občenem zboru Zgodovinskega društva v Mariboru 16. januarja 1938. Na seji odbora Muzejskega društva za Slovenijo 1. junija 1938, na kateri je bil tudi Baš, se je v diskusiji že določil namen zborovanj: predavanja in diskusije o znanstvenih vprašanjih, ki omogočajo izmenjavo mnenj med znanstvenimi delavci, muzejska, arhivska in konservatorska vprašanja ter pouk zgodovine na šolah vseh stopenj; bilo je tudi sklenjeno, naj bo pripravljalni sestanek v Celju, prvo zborovanje pa v Ljubljani ob stoletnici Muzejskega društva. Na pripravljalnem sestanku 5. februarja 1939 je predložil Baš predlog pravilnika zborovanj slovenskih zgodovinarjev. V končni obliki ga je sprejelo prvo zborovanje, ki je bilo v Ljubljani v čitalnici Narodnega muzeja 16. decembra 1939 in mu je predsedoval Baš. Trajalo je dopoldne in popoldne, skupaj šest ur. Namen zborovanj je bil v pravilniku takole začet: »ugotoviti sodobno stanje slovenske historiografije, slovenskih zgodovinskih ustanov in organizacij ter zgodovinskega pouka na Slovenskem, podati pristojnim faktorjem pregled sodobnih znanstvenih, didaktičnih in organizacijskih problemov ter predlagati način njih rešitve. Zborovanja naj bi bila vsako leto v jeseni in po možnosti vsako leto v drugem kraju«. Natanko je bil določen organizacijski sistem. Za vsako zborovanje so bile predvidene razprave v smislu dnevnega reda, ekskurzija, ki naj ponazori krajevne zgodovinske probleme in predstavi krajevne zgodovinske

- Zborovanja slovenskih zgodovinarjev:
1. Ljubljana, 16. decembra 1939
poročilo (F. Zwitter), resolucija, pravilnik zborovanj: Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 21, 1940, str. 143
 2. Ptuj, 7.—8. septembra 1940
poročilo (F. Zwitter), resolucija: Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 21, 1940, str. 147
 3. Ljubljana, 10. novembra 1946
poročilo (M. Golia): Zgodovinski časopis 1, 1947, str. 184
 4. Maribor, 26.—28. septembra 1947
poročilo (M. Golia), resolucija: Zgodovinski časopis 2/3, 1948/9, str. 188
 5. Bilje in Solkan (Nova Gorica), 8.—9. oktobra 1948
poročilo (B. Grafenauer), resolucija: Zgodovinski časopis 2/3, 1948/9, str. 194
 6. Celje in Laško, 2.—4. aprila 1950
poročilo (L. Petauer), resolucija: Zgodovinski časopis 4, 1950, str. 208
 7. Ljubljana, 3.—5. maja 1951
poročilo (L. Petauer), resolucija: Zgodovinski časopis 5, 1951, str. 278
 8. Ptuj, 18.—20. septembra 1953
poročilo (B. Otorepec), resolucija: Zgodovinski časopis 8, 1954, str. 195
 9. Koper in Piran, 26.—28. septembra 1955
poročilo (B. Grafenauer), resolucija: Zgodovinski časopis 9, 1955, str. 223
 10. Ravne na Koroškem, 23.—25. septembra 1957
poročilo (B. Grafenauer): Zgodovinski časopis 10/11, 1956/7, str. 307
 11. Murska Sobota, 28.—30. septembra 1959
poročilo (B. Grafenauer), sklepi: Zgodovinski časopis 14, 1960, str. 226
 12. Kočevje, 14.—16. oktobra 1963
poročilo (T. Zorn): Zgodovinski časopis 17, 1963, str. 261
 13. Novo mesto, 22.—24. oktobra 1965
poročilo (T. Zorn): Zgodovinski časopis 21, 1967, str. 251
 14. Nova Gorica, 9.—13. septembra 1968
poročilo (T. Zorn): Zgodovinski časopis 23, 1969, str. 158
 15. Velenje, 10.—13. septembra 1970
poročilo (T. Zorn): Zgodovinski časopis 24, 1970, str. 279
 16. Skofja Loka, 4.—8. oktobra 1972
poročilo (T. Zorn): Zgodovinski časopis 27, 1973, str. 149
 17. Piran in Trst, 2.—6. oktobra 1974
poročilo (T. Zorn): Zgodovinski časopis 28, 1974, str. 381
 18. Kranjska gora in Jesenice, 29. septembra—2. oktobra 1976
poročilo (T. Zorn): Zgodovinski časopis 31, 1977, str. 217
 19. Maribor, 27. septembra—1. oktobra 1978
poročilo (B. Grafenauer): Zgodovinski časopis 32, 1978, str. 491
 20. Ljubljana, 1.—4. oktobra 1980
poročilo (B. Grafenauer): Zgodovinski časopis 34, 1980, str. 469

* Časopis za zgodovino in narodopisje 33, 1938, str. 62.

zbirke in spomenike od tipa selišč do objektov spomeniškega varstva ter sestaneke delegatov pri zborovanju sodelujočih društev. V začetku so bila to Muzejsko društvo za Slovenijo v Ljubljani, muzejska društva v Mariboru, Ptuj, Celju in Škofji Loki, Zgodovinsko društvo v Mariboru in Umetnostnozgodovinsko društvo v Ljubljani. Vsako društvo je imelo po en glas, večja društva pa po en glas na 50 članov. Od zborovanja do zborovanja naj bi se volila organizacijski in nadzorni odbor.² Ta sistem je veljal samo pred vojno, ko je bilo mogoče organizirati še eno (drugo) zborovanje na Ptujski gori in v Ptuj. Tretjega (mariborskega) je že onemogočila vojna. Tako je bilo po osvoboditvi treba začeti skoraj popolnoma na novo.

Decembra 1945 izvoljeni odbor Muzejskega društva za Slovenijo si je postavil dve nalogi: pripraviti novo zborovanje slovenskih zgodovinarjev in »reorganizirati društvo reš v pravi organizacijski center slovenskih zgodovinarjev«.³ V ta namen je bilo namesto Muzejskega društva za Slovenijo 9. novembra 1946 ustanovljeno Zgodovinsko društvo za Slovenijo, dan za tem, 10. novembra 1946, pa je bilo v Ljubljani, v prostorih Narodne in univerzitetne knjižnice, dobrih šest let za drugim, tretje zborovanje slovenskih zgodovinarjev. S tem se je začela neprekinjena vrsta zborovanj, o kateri mi je poročati na tem jubilejnem dvajsetem zborovanju.

Po predvojni konceptiji naj bi bila zborovanja slovenskih zgodovinarjev nekaj vrhovni arbiter slovenskih zgodovinarjev, obenem pa koordinator dela posameznih, med seboj neodvisnih in samostojnih društev. Po osvoboditvi se je uveljavil drug koncept: novo Zgodovinsko društvo za Slovenijo naj bi bilo centralno društvo, vsa dotedanja in nova zgodovinska in muzejska društva pa njegove podružnice. To centralistično stališče je zlasti prišlo do izraza na zborovanju v Mariboru 1947. Od njega se zdaj spet vračamo k načelom zveze.

Zborovanja so skupno organizirala Zgodovinsko društvo za Slovenijo in muzejska ali zgodovinska društva ali druge organizacije z ozemlja, kjer so bila zborovanja. Kakor je bilo predvideno že v začetku, so bila vsakokrat v drugem kraju. Doslej so bila že domala v vseh slovenskih pokrajinah. Bila so v Murski Soboti, v Ptuj, na Ptujski gori, v Mariboru, na Ravnah na Koroškem, v Velenju, Celju in Laškem, v Novem mestu in Kočevju, v Ljubljani, v Škofji Loki, na Jesenicah in v Kranjski gori, v Solkanu, Novi Gorici, Biljah, Trstu, Kopru in Piranu. V Ljubljani smo danes četrtič, dvakrat smo bili v Mariboru, Ptuj, Piraču in Novi Gorici (če računamo Solkan k njej). Prvotne zamisli, da bi bila zborovanja vsako leto, ni bilo mogoče obdržati; uresničljiva bi bila le ob mnogo manjšem številu udeležencev. Držali smo se je v letih 1946—1951, vendar je bilo zborovanje, ki bi moralo biti jeseni 1949, preloženo na pomlad 1950. Po letu 1951 smo prešli na dveletna zborovanja: leta 1961 je slovensko zborovanje odpadlo, ker je bil v Ljubljani III. kongres jugoslovanskih zgodovinarjev, tako da so med 11. in 12. zborovanjem potekla kar štiri leta; tri leta so potekla tudi med 13. in 14.; s tem pa smo dosegli, da se jugoslovanski kongresi in slovenska zborovanja nič več ne motijo: zvezni so zdaj ob lihih, naša ob sodih letnicah. Dvojé zborovanj je bilo v pomladi, troje v prvi polovici septembra, sedem v drugi polovici septembra, pet (z letošnjim) v prvi polovici oktobra, po eno v drugi polovici oktobra, v novembru in decembru. Ekskurzija je bila že po pravilniku predvidena kot sestavni del zborovanj. Brez nje sta bili samo prvo in tretje (prvo povojno) zborovanje, trikrat je bila poldnevna (1940, 1947, 1948), od leta 1950 naprej pa je enodnevna. Z zborovanji so bile dostikrat povezane otvoritve razstav, proslave obletnic društev, ustanov in zaslužnih zgodovinarjev.

Delovni del zborovanja je obsegal v začetku dan (1939, 1946, 1947) ali poldrug dan (1940, 1948), nato pa se je za dalj časa ustalil na dveh dneh. Precejšno spremembo je prineslo zborovanje v Novi Gorici 1968. Tedaj se je občni zbor Zgodovinskega društva za Slovenijo, ki je bil dotlej vselej posebej, povezal z zborovanjem

² Prav tam 34, 1939, str. 143; Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 21, 1940, str. 145. Opozarjam na to, da je besedilo pravilnika v ČZN drugačno od onega v GMS ravno glede zastopstva društev (en glas na 50 članov).

³ Zgodovinski časopis 1, 1947, str. 186.

v eno smiselno celoto. Delovni del se je močno raztegnil: odtlej traja tri (1970, 1976, 1980) ali štiri dni (1968, 1972, 1974, 1978). Na zborovanju pred šestimi leti (1974) se je prvič pojavila kot posebna oblika okrogla miza (nato še 1978, 1980) in vzporedno z njo posebno zasedanje šolske sekcije. Dve leti zatem, na naslednjem zborovanju (1976) so začele poleg šolske sekcije zasедati v istem času tudi sekcija za gospodarsko in lokalno zgodovino, v Mariboru (1978) še sekcija za sodobno zgodovino.

S tem v zvezi se je širilo tudi število referatov. V prvih letih jih je bilo šest, sedem. Na 14. zborovanju v Novi Gorici 1968, katerega prelomno vlogo smo že omenili, se je dvignilo na 15 in je bilo podobno ali višje na vseh naslednjih, višek pa je doseglo v Mariboru 1978, ko jih je bilo napovedanih 27. Referirali so starejši in mlajši zgodovinarji, pa tudi (zlasti pri lokalnih temah) umetnostni zgodovinarji, geografi, ekonomisti, tehniki, juristi in drugi. Na nekaterih zborovanjih so sodelovali tudi strokovnjaki-zgodovinarji iz drugih republik, v zadnjem desetletju smo pritegnili tudi slovenske zgodovinarje iz zamejstva, na zadnjem mariborskem zborovanju pa so nastopili tudi inozemski zgodovinarji, ki se ukvarjajo z vprašanji, zanimivimi za našo zgodovino.

Števila udeležencev zborovanj ni vedno prav lahko ugotoviti, ne samo zaradi fluktuacije, ki se seveda vedno kaže po posameznih dnevih in delih dneva. Marsikatera poročila števila sploh ne navajajo, ponekod pa so razlike med podatki, ki jih daje poročevalec o zborovanju v Zgodovinskem časopisu, in med podatki, ki jih navaja tajnik Zgodovinskega društva za Slovenijo v svojem poročilu o delu društva, prav tako objavljenem v Zgodovinskem časopisu. Prvo zborovanje leta 1939 je imelo 50—60 udeležencev, drugo, (pred štiridesetimi leti) ves čas zborovanja nad 20. Kakor kaže, je leta 1950 prvič prišlo čez sto ljudi, leta 1968 prvič več kot 200. Najbolj obiskani sta bili menda zborovanja v Škofji Loki 1972 in v Mariboru 1978, kjer se je udeležba približala številu 300 ali ga celo dosegla.

Zborovanja so bila navadno povezana s kako pomembno obletnico v slovenskem razvoju ali v razvoju za zborovanje izbranega kraja ali pokrajine. Taki obletnici je bil posvečen tudi del programa. Tako je bilo recimo prejšnje zborovanje v Ljubljani leta 1951 posvečeno desetletnici Osvobodilne fronte: Metod Mikuž je predaval o specifičnostih narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda, France Škerl pa o političnih tokovih v prvem letu Osvobodilne fronte. Dostikrat je bilo obletnic tudi več. Zborovanje v Novi Gorici 1968 je bilo posvečeno stoletnici uveljavljanja slovenskega političnega življenja (prvi volilni zmagi 1867 in obdobju taborov 1868—1871), petdesetletnici nastanka Jugoslavije in petindvajsetletnici vseljenske vstaje na Primorskem. Zborovanje v Škofji Loki 1972 je bilo namenjeno tisočletnici prve omembe Škofje Loke in petstoletnici začetka kmečkih uporov oziroma štiristoletnici hrvaško-slovenskega kmečkega upora.

Vsebinsko so se naša dosedanja zborovanja ukvarjala s tremi vrstami vprašanj: prvič so se ukvarjala z metodologijo, tehniko in organizacijo zgodovinskega dela, drugič so prikazovala dosežke znanstvenega dela v slovenski in lokalni zgodovini, tretjič pa so razpravljala o problemih šolskega pouka. Šolska problematika je bila na vrsti od vsega začetka. Resolucija prvega, predvojnega zborovanja je zahtevala, da se v današnjih učnih načrtih za pouk zgodovine v srednjih šolah, ki so preobloženi z zunanjimi dogodki, dejstvi in imeni, bolj upošteva gospodarska, socialna in kulturna zgodovina ter da se učni načrti s sodelovanjem zgodovinskih društev v tem smislu revidirajo. Posebej se je o pouku razpravljalo na polovici zborovanj, bodisi da so bila zajeta posamezna vprašanja metodike zgodovinskega pouka, bodisi da se je govorilo o različnih učnih načrtih, deležu zgodovine v njih in o problematiki načrtov za zgodovino.

V ospredju pozornosti so bila v začetku načelna in tako imenovana organizacijska vprašanja. Že pred vojno so čutili slovenski zgodovinarji potrebo po večji med-

sebojni povezavi, predvsem pa po ustvaritvi predpogojev za uspešno in kvalitetno znanstveno delo: po izdajanju zgodovinske bibliografije, po ureditvi muzejev in arhivov, po zakonih o arhivih, muzejih in varstvu zgodovinskih in umetnostno-zgodovinskih spomenikov. Glede bibliografije si lahko prvo zborovanje slovenskih zgodovinarjev lasti izredne zasluge. Melitta Pivec-Steletova je predavala o stanju slovenske historične bibliografije. Sedma točka resolucije je sklenila, »da se referat tiska, da skrbijo naša zgodovinska društva za sestavo tekoče ter za izpopolnitev stare slovenske historične bibliografije in da zgodovinska društva poskrbe denarna sredstva za izdajo take bibliografije«. Že konec leta 1940 je objavil Stanko Jug bibliografijo, za leti 1938 in 1939, v Glasniku Muzejskega društva za Slovenijo (21, 1940, str. 74). S tem se je začelo objavljjanje tekoče slovenske zgodovinske bibliografije, ki se je nadaljevalo po osvoboditvi v Zgodovinskem časopisu.

Vprašanja muzejev in arhivov, arheološkega dela, zgodovinskih društev in njihove povezave so se po osvoboditvi pojavila ponovno in s še večjo težo, saj je šlo zdaj za graditev nove družbe in drugačnega življenja, za postavitev osnov načrtnega dela in za muzealizacijo in arhivalizacijo, ki so v vojni in v prvih povojnih letih prešle kdo vekom ali se našle v zbirnem centru. Tako je bilo prvo zborovanje po osvoboditvi (1946) v celoti posvečeno takim aktualnim problemom, na štirih naslednjih zborovanjih pa je bil uvodni referat takoimenovano »organizacijsko poročilo«, ki so mu sledile obsežne diskusije. Vse do leta 1955 je bil bistven sestavni del vsakega zborovanja sprejem resolucije, ki je ugotavljala stanje, postavljala želje in zahteve glede organizacije zgodovinskih društev in znanstvenega dela, arhivskih in muzejskih problemov, konkretnih arhivov, muzejev, knjižnic in njihovih prostorov, glede zgodovinskih in umetnostno-zgodovinskih spomenikov, ter glede pouka zgodovine v šolah. Tak način dela je počasi postajal manj potreben. Glavna načelna vprašanja so rešili, nastale so mreže arhivov in muzejev, z rastjo novih strokovnjakov pa je prišlo tudi do delitve dela, nastala so posebna društva arhivarjev in muzealcev-konservatorjev, ki so prevzela glavno skrb za vprašanja arhivov in muzejev, cela vrsta problemov pa se je reševala na posebnih ožjih posvetovanjih.

Na naših zborovanjih je bilo v referatih, diskusijah in resolucijah več analiz razvoja in stanja našega zgodovinarstva, kritičnih pretresov njegovega dela in načrtov za nadaljnje ustvarjanje, vse to bodisi za našo zgodovino kot celoto, bodisi za posamezna obdobja ali probleme. Tu je treba opozoriti na pobudo, ki jo je dalo 4. zborovanje v Mariboru 1947, ko je predaval Bogó Teply o zgodovinski problematiki Maribora in mariborske pokrajine in se zavzel za delo na (kot je rekel) glavni nalogi zgodovinarjev: gospodarski in socialni zgodovini Slovencev. Podal je tudi shemo tega dela, v katerem bi naj bilo posebej obdelano kmetijstvo, posebej pa roko-delstvo, obrt in industrija. Izvoljen je bil iniciativni odbor iz zastopnikov akademije (ki je imela sama nekaj podobnega v načrtu), Zgodovinskega društva in muzejskih društev. Vendar je resolucija 6. zborovanja čez dve leti ugotovila, da je Zgodovinsko društvo v Mariboru doslej edino pristopilo k reševanju nalog, ki smo si jih zastavili glede zgodovine agrarne tehnike, in naprosila inštitut za zgodovino pri SAZU, da sprejme med svoje načrte tudi leksikon za gospodarsko zgodovino Slovencev. Tudi naslednje zborovanje je govorilo o tej problematiki. Tako se je rodila Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev v enciklopedični obravnavi po panogah, ki jo izdaja Slovenska akademija znanosti in umetnosti.⁵ Zborovanja so se zavzemala tudi za ustanovitev in uveljavljanje časopisa za krajevno zgodovino (Kronike). Posebej je bil pomemben na zborovanju leta 1955 referat Pavla Blažnika o potih in vidikih slovenske krajevné zgodovine. Ptujsko zborovanje 1953 je v svoji resoluciji pozitivno ocenilo, »da se slovenski zgodovinarji prvenstveno bavijo s problemi slovenske gospodarske in družbene zgodovine«, ugotovilo pa pri tem, »da so še vedno zanemarljive nekatere panoge in razdobja, posebno zgodovina Slovencev v razdobju med

⁵ Obširneje o tem v Gospodarski in družbeni zgodovini Slovencev, Zgodovina agrarnih panog, 1. zvezek, Ljubljana 1970, str. 6.

prvo in drugo svetovno vojno. Isto zborovanje je ugotovilo, da je nujno potrebno »organizirati načrtno proučevanje in zbiranje virov za slovensko zgodovino, ki se nahajajo v tujini«, leta 1959 pa so sklepi zborovanja v Murski Soboti ugotovili, da je slovensko zgodovinopisje »doslej posvečalo premalo pozornosti posebnim vprašanjem Prekmurja; zato je treba smotrno vzeti v obdelavo zlasti madžarske vire za posamezna vprašanja prekmurske zgodovine in jih, izčrpati, evidentirati, mikrofilmati. Na vseh teh področjih smo gotovo dosegli pomemben napredek. Opozoril bi še na resolucijo, ki jo je sprejelo drugo zborovanje (1940) in ki je pozdravila začeta raziskovanja iz zgodovine medicine in farmacije na Slovenskem ter vabila v prihodnosti naše kulturne zgodovine vse prirodoslovne, tehnične in gospodarske stroke, da posvetijo več zanimanja zgodovinskemu razvoju svojih področij.

Med razvojem zborovanj so postali njegova glavna vsebina znanstveni referati, ki so seznanjali udeležence s posameznimi obdobji in stranmi slovenske zgodovine in s preteklimi in sedanjimi problemi krajev in pokrajin, kjer smo zborovali. Ložkalni referati so bili na zborovanjih, od vsega začetka, prikazovanje posameznih obdobij splošne slovenske zgodovine pa v prvotnem konceptu zborovanj ni bilo predvideno in se je uveljavilo sorazmerno pozno. V tem sklopu so bila doslej zajeta različna obdobja in različni problemi slovenske zgodovine; v veliki meri v povezavi s pomembnimi obletnicami, o katerih smo že prej govorili. Na ta način smo razpravljali o stari karantanski državi, o slovenskem kmetu v srednjem veku, o kmečkih uporih, o trgovini med primorskimi mesti in zaledjem ter našimi in italijanskimi kraji v srednjem veku, o železarstvu, o štetjih prebivalstva v beneški Istri, o revoluciji leta 1848, o drugi polovici 19. stoletja in času do pred prvo svetovno vojno, o razvoju slovensko-nemške jezikovne meje na Štajerskem in o germanizaciji prav tam, o odmevih oktobrske revolucije, o uporih Slovencev v avstrijski vojski med prvo svetovno vojno, o razpadu habsburške monarhije in prvih letih stare Jugoslavije, o kočevskih Nemcih med obema vojnama. Posebno pozornost smo posvetili problematiki zahodne in severne meje po prvi svetovni vojni, med vojnoma in po drugi vojni. O teh problemih smo govorili kar na petih zborovanjih. O delavskem gibanju smo razpravljali za ves čas od njegovih začetkov. O narodnoosvobodilnem boju smo razpravljali prvič že v letu 1848. Nekaj referatov te vrste je bilo posvečenih splošnim problemom, največ pa posameznim pokrajinam: Primorju, Kočevski, Dolenjski, Gorenjski, Šaleški dolini, Koroški in Mariboru. Povojno obdobje so zajemali doslej samo lokalni referati. Tudi gospodarska zgodovina je bila zajeta bolj v lokalnih kot v splošnih referatih, posebej pa je opozoriti na kompleksnejše obravnavanje agrarne problematike, trgovine in železarstva. Pomembna novost je bilo obravnavanje italijansko-slovenskih stikov v srednjem veku in rusko-slovenskih stikov v 19. stoletju. Prav tako predstavlja pomembno novost mariborski referat o zgodovinskem pogledu na varstvo naravnega okolja. Glede posameznih slovenskih pokrajin moramo vsekakor omeniti kot pozitivno, da smo, čeprav še ne v dovolj veliki meri, vključili v naše prikaze tudi Beneško Slovenijo in Prekmurje. Bežni oris na zborovanjih zajete problematike ne vključuje referatov z letošnjega, ljubljanskega zborovanja, ki se je šele začelo; tudi sicer se bo utegnil mnogim zdeti presumen in prepovršen, saj nekje navaja posamezne naslove, drugje pa ne, saj nekje zajema lokalne teme, drugje pa ne.

O zajeti problematiki je treba povedati še dve stvari. Iz dveh referatov na kočevskem zborovanju 1963, ki sta ocenjevala slovensko narodno gibanje v 19. stoletju, eden v širših potezah (Zwitter: Slovenski politični prerod 19. stoletja v okviru evropske nacionalne problematike), drugi v podrobnostih (Melik: O nekaterih vprašanjih slovenske politike v začetku šestdesetih let 19. stoletja), se je rodilo širše zasnovano sistematično obravnavanje slovenske zgodovine od dobe taborov do konca prve svetovne vojne, ki je polnilo z referati zborovanja od leta 1968 v Novi Gorici do danes. Te serije se je prijelo ime »revizija slovenske zgodovine«, ker je prinesla več popravkov dosedanjih vrednotenj te zgodovine in številne nove poglede in podatke. V zadnjem delu seveda ne gre za nobeno revizijo več, saj je segel Prijatelj le

do srede devetdesetih let. Tu gre v mnogočem za prvo celovito podobo našega razvoja v začetku 20. stoletja. Referati so bili organizirani tako, da jih je nekaj obsegalo splošen pregled določenega obdobja ali določene problematike, nekaj pa razvoj po posameznih pokrajinah. Na žalost je nekaj referatov odpadlo, nekaj pa jih ni bilo objavljenih.

Pred osmimi leti, na zborovanju v Škofji Loki (1972) smo se lotili na podlagi predloga republiškega odbora za proslavo obletnice kmečkih uporov v več referatih analize elementov revolucionarnosti v slovenskem razvoju od kmečkih uporov do narodnoosvobodilnega boja. Referati so izšli v posebni knjižici.

Gotovo je, da moremo po zborovanjih le deloma meriti stanje slovenskega zgodovinarstva. Naša zborovanja niso edina zgodovinska zborovanja, to so bila le v začetku. Nastala je cela vrsta posebnih posvetovanj, ki jih, nekje za širše kroge, nekje za ožje strokovnjake prirejajo inštitucije in društva v najrazličnejših povezavah. Naša zborovanja so le najširša, namenjena najbolj širokim krogom zgodovinarjev. Glavna vrednost zborovanj seveda ni v trenutnem odmevu med udeleženci, ampak v tem, kar od njih ostane. Spomin opeša in zbledi, ostane pa to, kar je natisnjeno in objavljeno. Zato nam danes le malo koristijo naslovi predavanj, ki jih beremo na starih vabilih ali v poročilih o zborovanjih. Tudi v arhiv Zgodovinskega društva, v katerem so shranjeni nekateri, a nikakor ne vsi referati, se bo potrudil le malokdo: Referati morajo biti objavljeni v tisku. Žal velik del referatov, zlasti v starejšem času, ni izšel. Nekateri so raztreseni po različnih časnikih in časopisih, nekateri so izšli v posebnih knjižicah (tako poleg že omenjenih Elementov revolucionarnosti še prekmurški referati z zborovanja v Murški Soboti 1959), precej jih je v Zgodovinskem časopisu, Časopisu za zgodovino in narodopisje in v Kroniki. Objavljeni referati ohranjajo svojo vrednost, predvsem pa so opora za nadaljnje znanstveno delo. Na zborovanju v Kranjski gori in na Jesenicah je bilo napovedanih 16 referatov, od teh samo eden ni izšel; objavljenih 15 pa pomeni 220 strani razprav v Zgodovinskem časopisu. Taka publikacija predstavlja veliko obogatitev naše zgodovinske znanosti. Zato se moramo dosledno zavzemati za natis vseh referatov.

Glavna negativna stran naših zborovanj postaja prenatrpanost programov. Nekdanje manjše število referatov je omogočalo širšo in včasih zelo pomembno diskusijo; sedanje veliko število poročil duši razpravljanje. Ne glede na to pa so po mojem mnenju organizatorji zborovanj vodili v celem pravilno politiko. Najprej so se predvsem obravnavala načelna vprašanja organizacije in načrtnega razvoja zgodovinskega raziskovanja, nato pa je poudarek vedno bolj prehajal na znanstveno obravnavo naše preteklosti. Dosedanje pot bo treba nadaljevati s širjenjem kroga referentov v smislu interdisciplinarnosti in internacionalnosti, z načrtnim vključevanjem določenih problemov gospodarske zgodovine in zgodovine vsakdanjega življenja ter dobe po drugi svetovni vojni.

Vsekakor se na prehojeno pot naših zborovanj lahko ozremo z zadovoljstvom.

Zusammenfassung

ZWANZIG TAGUNGEN SLOWENISCHER HISTORIKER

Vasilij Melik

Die Idee für die Tagungen slowenischer Historiker gab Franjo Bas in der Hauptversammlung des Historischen Vereins in Maribor am 16. 1. 1938. In den auf diese erste Idee folgenden Besprechungen wurde als Ziel der Tagungen festgelegt, »den aktuellen Stand der slowenischen Historiographie, der slowenischen historischen Institutionen und Organisationen sowie des Geschichtsunterrichts in Slowenien festzustellen, den dafür zuständigen Faktoren eine Übersicht aktueller wissenschaftlichen, didaktischen und organisatorischen Probleme sowie die Art und Weise für deren Lösung vorzulegen«. Sie sollten »jedes Jahr im Herbst und womöglich immer in einem anderen Ort stattfinden«. Vor dem Krieg konnten noch zwei Tagungen organisiert

* Natis tega dela je denarno podprl Znanstveni inštitut Filozofske fakultete na Univerzi Edvard Kardelj v Ljubljani.

werden, während die dritte schon durch den Krieg verhindert wurde, so daß nach dem Kriegsende ein neuer Anfang nötig war. Die ursprüngliche Idee, die Tagungen jedes Jahr stattfinden zu lassen, konnte nicht beibehalten werden, nach 1951 ging man zu zweijährigen Tagungen über. Der Arbeitsteil umfaßte am Anfang einen Tag oder zwei. 1968 wurde die Tagung mit der Hauptversammlung des Historischen Vereins für Slowenien, in den siebziger Jahren aber auch mit den Sitzungen einzelner Sektionen (der Sektion für den Geschichtsunterricht, für die Wirtschafts-, Orts- und zeitenössische Geschichte) verbunden. Die Zahl der Teilnehmer wuchs von einigen Dutzend auf 200—300.

Inhaltlich wurden auf den Tagungen drei Fragenkomplexe behandelt: Methodologie, Technik und Organisation der Geschichtsforschung; Darstellung der Forschungsergebnisse in der slowenischen allgemeinen- und Ortsgeschichte; Probleme des Geschichtsunterrichts. Die Hauptaufmerksamkeit galt anfangs prinzipiellen und organisatorischen Fragen. Bis 1955 bildete den wesentlichen Teil jeder Tagung die Verfassung und Annahme einer Resolution, die den jeweiligen Stand konstatierte sowie Wünsche, äußerte und Forderungen aufstellte, die die Organisation historischer Vereine und der geschichtswissenschaftlichen Arbeit, Probleme von Archiven und Museen betraf. Eine solche Arbeitsweise erwies sich als immer weniger notwendig. Es war nämlich ein Netz von Archiven und Museen entstanden, es wurden Archiv- und Museumsvereine gegründet und viele Probleme konnten schon innerhalb besonderer, engerer Beratungen gelöst werden. In den Vordergrund der Tagungen traten wissenschaftliche Referate, die vor allem in der letzten Zeit meist auch veröffentlicht werden (im »Zgodovinski časopis«, »Časopis za zgodovino in narodopisje«, in der »Kronika«). Bedeutende Verdienste erwarben sich die Tagungen slowenischer Historiker unter anderem vornehmlich dadurch, daß sie die Veröffentlichung einer laufenden slowenischen Bibliographie zur Geschichte im »Zgodovinski časopis« organisierten, daß sie die Anregung gaben für die wirtschaftliche und gesellschaftliche Geschichte der Slowenen, die in enzyklopädischer Form nach den einzelnen Fachbereichen behandelt und von der Slowenischen Akademie der Künste und Wissenschaften herausgegeben wird. Ein weiteres Verdienst dieser Tagungen besteht auch darin, daß auf ihnen seit 1968 die slowenische Geschichte von den sechziger Jahren des 19. Jahrhunderts bis zum Ende des 1. Weltkriegs in Form Referaten systematisch behandelt wurde.

Na sedežu Zveze zgodovinskih društev Slovenije (oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 12/I, telefon, 224 011, 224 046, int. 209) lahko naročite še večino letnikov predhodnika »Zgodovinskega časopisa« — revije »Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo«. V Glasniku je objavljena vrsta razprav, ki so še danes ohranile svojo znanstveno vrednost. Vsem ljubiteljem zgodovinskega branja, posebej pa še raziskovalcem naše zgodovine zato priporočamo, da si omislijo komplet dostopnih števil »Glasnika Muzejskega društva za Slovenijo« (GMDS).

Cene so razprodajne in so za posamezne številke naslednje:

GMDS 1/1919-20 — 10 din	GMDS 16/1935, št. 3-4 — 50 din
GMDS 2-3/1921-22 — razprodan	GMDS 17/1936 — 100 din
GMDS 4-6/1923-25 — 10 din	GMDS 18/1937, št. 1-2 — razprodan
GMDS 7-8/1926-27 — 20 din	GMDS 18/1937, št. 3-4 — 80 din
GMDS 9/1928 — razprodan	GMDS 19/1938, št. 1-2 — 80 din
GMDS 10/1929 — razprodan	GMDS 19/1938, št. 3-4 — 80 din
GMDS 11/1930 — razprodan	GMDS 20/1939 — 200 din
GMDS 12/1931 — razprodan	GMDS 21/1940 — 100 din
GMDS 13/1932 — razprodan	GMDS 22/1941, št. 1-2 — 80 din
GMDS 14/1933 — 30 din	GMDS 22/1941, št. 3-4 — 20 din
GMDS 15/1934 — 30 din	GMDS 23/1942 — 50 din
GMDS 16/1935, št. 1-2 — razprodan	GMDS 24/1943 — 30 din
	GMDS 25-26/1944-45 — 20 din

Kazalo k zgodovinskim publikacijam Muzejskega društva za Slovenijo velja 10 dinarjev.

Člani slovenskih zgodovinskih in muzejskih društev imajo na navedene cene 25-odstotni popust, študentje pa 50-odstotni popust. Za naročila iz tujine zaračunamo 40-odstotni pribitek.

Na sedežu Zveze zgodovinskih društev Slovenije, v Ljubljani, Aškerčeva 12/I, lahko še vedno dobite več letnikov predvojnega »Glasnika Muzejskega društva za Slovenijo«, kazali publikacij Muzejskega društva in prvih petindvajsetih letnikov »Zgodovinskega časopisa«, nekatere druge starejše historične publikacije, še skoraj vse letnike »Kronike, časopisa za slovensko krajevno zgodovino«, še zlasti pa naslednje zvezke glasila Zveze zgodovinskih društev Slovenije — »Zgodovinskega časopisa« (ZČ):

ZČ 1/1947 (ponatis 1977) — 160 din	ZČ 25/1971, št. 1-2 — razprodan
ZČ 2-3/1948-49 — razprodan	ZČ 25/1971, št. 3-4 — razprodan
ZČ 4/1950 — razprodan	ZČ 26/1972, št. 1-2 (ponatis 1980) — 240 din
ZČ 5/1951 — pred ponatisom	ZČ 26/1972, št. 3-4 — pred ponatisom
ZČ 6-7/1952-53 — razprodan	ZČ 27/1973, št. 1-2 — razprodan
ZČ 8/1954 — 320 din	ZČ 27/1973, št. 3-4 — razprodan
ZČ 8/1954 — 320 din (kmalu razprodan)	ZČ 28/1974, št. 1-2 — razprodan
ZČ 9/1955 — razprodan	ZČ 28/1974, št. 3-4 — 160 din
ZČ 10-11/1956-57 — 360 din (kmalu razprodan)	ZČ 29/1975, št. 1-2 — 120 din
ZČ 12-13/1958-59 — 280 din	ZČ 29/1975, št. 3-4 — 120 din
ZČ 14/1960 — 200 din	ZČ 30/1976, št. 1-2 — 120 din
ZČ 15/1961 — razprodan	ZČ 30/1976, št. 3-4 — 120 din
ZČ 16/1962 — 200 din	ZČ 31/1977, št. 1-2 — 160 din
ZČ 17/1963 (ponatis 1978) — 200 din	ZČ 31/1977, št. 3 — 120 din
ZČ 18/1964 (ponatis 1980) — 200 din	ZČ 31/1977, št. 4 — 100 din
ZČ 19-20/1965-66 — 360 din (kmalu razprodan)	ZČ 32/1978, št. 1-2 — 120 din
ZČ 21/1967 — 200 din	ZČ 32/1978, št. 3 — 100 din
ZČ 22/1968, št. 1-2 — razprodan	ZČ 32/1978, št. 4 — 100 din
ZČ 22/1968, št. 3-4 — 120 din	ZČ 33/1979, št. 1 — 150 din
ZČ 23/1969, št. 1-2 — razprodan	ZČ 33/1979, št. 2 — 130 din
ZČ 23/1969, št. 3-4 — razprodan	ZČ 33/1979, št. 3 — 130 din
ZČ 24/1970, št. 1-2 (ponatis 1981) — 280 din	ZČ 33/1979, št. 4 — 120 din
ZČ 24/1970, št. 3-4 — razprodan	ZČ 34/1980, št. 1-2 — 240 din
	ZČ 34/1980, št. 3 — 160 din
	ZČ 34/1980, št. 4 — 160 din
	ZČ 35/1981, št. 1-2 — 320 din
	ZČ 35/1981, št. 3 — 200 din

Za nakup kompleta ZČ odobravamo poseben popust. Za naročila, večja od 200 dinarjev, je možno obročno odplačevanje. Člani zgodovinskih in muzejskih društev s poravnanimi tekočimi društvenimi obveznostmi imajo 25-odstotni popust, študentje 50-odstotni popust. Za naročila iz tujine velja 40-odstotni pribitek na cene knjižne zaloge.

Publikacije lahko naročite in prejmete osebno na sedežu Zveze zgodovinskih društev Slovenije, prav tako pa tudi po pošti.

Ponatise zvezkov ZČ, ki so že razprodani, lahko naročite v prednaročilu.